

Frikjente naziforbrytere i Litauen?

Er anklagene mot Litauen for å frikjenne naziforbryteres et KGB-komplott? Det hevder en rådgiver for Litauens president Landsbergis overfor Dagbladet i forrige uke. Ifølge Ny Tid av 20. sept. 1991, er det ment å være et overbevisende argument.

Det var i en artikkel i New York Times den 5. september det hele startet. Den amerikanske storavisen brakte fram i lyset at Litauens riksadvokat hadde utstedt 1000 sertifikater til personer dømt for krigsforbrytelser etter 2. verdenskrig av sovjetiske domstoler. Mange tusen flere var i vente, ifølge riksadvokat Artusas Paulauskas. Sertifikatet erklærer at personen er utstedt til er uskyldig i

den litauiske regjeringens øyne, og han eller hun har krav på erstatning. En tredel av de rehabiliterte er fortsatt i live.

Hovedargumentet for rehabilitering er at de dømte fikk sine dommer av domstoler som ikke var litauiske, men sovjetiske spesialkommisjoner som ikke representerte noen lovlig myndighet. Loven om rehabilitering ble vedtatt 2. mai 1990. Det het i vedtaket at unntatt fra rehabilitering var alle som deltok i folkemord, tortur eller drap av ubevæpnede sivile.

Lederen for Simon Wiesenthal-senteret i Los Angeles i USA kommenterer rehabiliteringene i Litauen med å si at de som mener seg uskyldig dømt, burde kreve ny rettssak. I stedet frikjenner altså Litauens regjering alle, og overlater til utenverdenen at den har frikjente krigsforbrytere. I sannhet omvendt bevisbyrde.

Det er hevet over tvil at det er krigsforbrytere blant dem som blir renvasket. I artikkelen til New York Times navngis tre personer. Aloizas Juodes er en av dem. Han tilhørte Litauens 12. tilleggsbataljon, en militæravdeling som samarbeidet nært med tyske SS-styrker i terror og utryddelsesaksjoner mot jøder og andre. I 1941 i Litauen og senere Hviterussland drepte soldater fra bataljonen henholdsvis 9000 og 15.000 mennesker, hovedsakelig jøder. Juodes ble i 1948 dømt til 25 års fengsel av en sovjetisk spesialdomstol, men straffen ble senere redusert til det halve. Juodes tilsto at han hadde deltatt i masse mord, blant annet da 12. bataljon drepte mellom 700 og 1000 menn i en landsby utenfor Minsk. Jødene ble drevet levende ned i gravene, hvoretter litauerne gikk bort til gravene og fyrte løs med geværene. Det er vanskelig å si hvor mange jeg drept med skytingen, uttalte Juodes under rettssaken.

En annen rehabilitert er en tidligere politisjef i et landområde i Litauen tidlig i 1940-årene. Politisjef Ignas Asaduskas ledet ifølge vitnemål henrettelsen av 200 jøder i landsbyen Oran en sommermorgen i 1941.

Men riksadvokat Paulauskas tviholder på at domstolene under sovjetmakten var etter 2. verdenskrig forutinntatt, så forutinntatt av ingen av de dømte kan anses skyldig, selv om han vedgår at «noen få» litauere samarbeidet med Nazi-Tyskland. Det er mye snakk, men lite fakta, mener han.

Den gamle jødiske kvinnen Riva Rogomalnaya i Vilnius' utkant forteller en annen historie. Hun navngir en tredje krigsforbryter som er blitt rehabilitert, Juozas Kransinskas. Han var mannen som drepte hennes egne slektninger og andre i landsbyen Eigirdonys, Litauens nest største by. Jeg så ham slå og drepe folk, forteller hun. Da hun hørte at Kransinskas var rehabilitert, gikk hun til myndighetene for å tilby sine kunnskaper. De brydde seg ikke — de ler av oss. Sannheten er lett nok å finne ennå, men folk vil ikke finne den.

Simon Wiesenthal-senteret i Los Angeles hevder det har detaljer om minst 100 andre frikjente naziforbrytere.

President Vytautas Landsbergis benekter at noen storstilt frikjenning av naziforbrytere finner sted. Han vil bare si at «blant dem som ble undertrykt av sovjeterne, også var Holocaust-forbrytere». Landsbergis har derfor satt riksadvokat Paulauskas til å granske om riksadvokat Paulauskas kan ha gjort enkelte feil i utstedelsen av frikjente-sertifikatet. — De som anklager oss nå, synes ha

100841

ONSDAG 2. OKTOBER 1991

glemt at loven slår fast at ingen som deltok i folkemord, drap på sivile eller andre terrororganisasjoner kunne få sine dommer opphevet, uttalte Landsbergis rådgiver til Dagbladet.

Det er tyven som roper stopp tyven. For det er jo nettopp hva regjeringen i Litauen har gjort. Og det er det ikke KGB, men New York Times som har påvist.

Elsa Brenengen